רבי יהושע סבר ילפינן ממשה ור"א סבר לא ילפינן ממשה שאני משה דרב גובריה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה [ו](אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל [א]אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר [ב]א"ר חייא בר אשי אמר רב [ג]אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה [ד]אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים אמר ר' יהושע בן לוי אע"פ [ה]שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל [ו]אם בא לומר אחר תפלתו אפילו בסדר יוה"כ אומר: **מתני'** [ז]ואלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדא וסטרנורא וקרטיסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום הלידה ויום המיתה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ח]כל מיתה שיש בה שריפה יש בה עבודת כוכבים ושאין בה שריפה אין בה עבודת כוכבים [ט]אבל יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא מבית האסורין [י] [יא]ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד: **גמ'** אמר רב חנן בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה סטרנורא ח' ימים לפני תקופה וסימנך [1]אחור וקדם צרתני וגו' [יב]ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה] כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים בשלמא למ"ד [יג]בתשרי נברא העולם יומי זוטי חזא יומי אריכי אכתי לא חזא אלא למ"ד [יד]בניסן נברא העולם הא חזא ליה יומי זוטי ויומי אריכי [דהוי] זוטי כולי האי לא חזא ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים היה יושב [בתענית] ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב [טו]שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר [2]ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים [טז] [יז]ואמר רב יהודה אמר שמואל שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה [לו] במצחו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק מקרן כתיב [יח](אמר) רב מתנה רומי שעשתה קלנדא וכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה אותן עיירות אסורות או מותרות רבי יהושע בן לוי אמר [יט]קלנדא אסורה לכל היא רבי יוחנן אמר [כ]אין אסורה אלא לעובדיה בלבד [כא]תנא כוותיה דר' יוחנן אע"פ שאמרו רומי עשתה קלנדא וכל עיירות הסמוכות לה משתעבדות לה היא עצמה אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד [א] סטרנליא וקרטסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום שהומלך בו מלך לפניו אסור אחריו מותר [כב]ועובד כוכבים שעשה (בו) משתה לבנו אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא דקתני יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין [כג] אין אסור אלא אותו היום בלבד ואותו האיש בשלמא אותו היום לאפוקי לפניו ולאחריו אלא אותו האיש לאפוקי מאי לאו לאפוקי משעבדיו ש"מ תניא [כד]רבי ישמעאל אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן [כה]כיצד עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין משלהן ושותין משלהן ושמש שלהן עומד לפניהם מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר [3]וקרא לך ואכלת מזבחו ואימא עד דאכיל אמר רבא אם כן נימא קרא ואכלת מזבחו מאי וקרא לך משעת קריאה הלכך כל

אם בא לומר אחר תפלתו אף כסדר יוה"כ אומר. משמע אבל בתפלה תפלתו לא ומה שנהגו עתה בתעניות כ' וה' שנוהגין להאריך בפסוקי דרחמי ובסליחות בברכת סלח לנו איכא למימר דלינבור שאני מידי דהוה אהא דאמרינן (ברכות ד' לד.) אל יאמר אדם לרבים לא בג' לאמונות ולא בג' לאמונות והא קמן שנהגו קיבוץ בג' לאמונות אלא לאו שמע מינה לבור שאני ר"): ה"ג ר"מ א] **מקרן** כתיב. ב) כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין:

מי

ר' יהושע סבר ילפינן ממשה. להסדיר שבח תחלה הלכך יתפלל י"ח תחלה דאיכא שבח בתחלתן: **דרב גובריה.** גדולת מעשיו וחכמתו רבה ונאה לו לשבח ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים אבל אינים בעלמא מיחזי כיוהרא: **מעין כל ברכה וברכה.** אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת אם בעל תשובה הוא מאריך בהרושה בתשובה וכן כולן: **מתני' ואלו אידיהן.** דאסורין ג' ימים לפניהן: **קלנדא וסטרנורא.** כולהו מפרש בגמרא: **ויום הלידה.** של מלך עושין כל בני מלכותו יום איד משנה לשנה ומקריבין זבחים: **שריפה.** שסרפו עליו כלי משמשו כדרך המלכים: **יש בה עבודת כוכבים.** כלומר אותו היום עובדין עבודת כוכבים והוא להן יום איד וכן משנה לשנה כל ימי (ד) בנו. ובכל הגך דתשבינן הכא תשיבי ליה ואמור ג' ימים לפניהן: **אבל יום תגלחת וקנו כו'.** שאין זמן קבוע לרבים אלא כל אחד ואחד כשמגלח עושה יום איד: **בלוריתו.** כשמספר פעמים הרבה מנין בלורית מאחריו ומגלחה משנה לשנה ויום שמגלחה עושה יום איד: **ויום שעלה מן הים.** מקריב זבחים לעבודת כוכבים על דבר שניצל. ובכל הגך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו ולא לאחריו דלא תשיבי כולי האי: **גמ' אחר התקופה.** היא תקופת טבת והיו עושין ח' ימים רצופין איד בדלקמן: **וסימנך.** שלא תחליף לומר קלנדא קרי אותן דלפני התקופה: **אחור וקדם צרתני.** אחור כתיב בריש (ה) מתני' נמי הגך דלאחר התקופה תנא בריש: **יום שמתמעט והולך.** מתשרי ועד טבת: **הא חזא ליה יומי אריכי.** ביום תקופת תמוז והיה לו לידע שמנהגו של עולם הוא: **שקרניו קודמות לפרסותיו.** דאמר מר (ה) כל מעשה בראשית בקומתן נברא אור עם קרניו מגודלין וכיון שיצא ראשו אחלה נמצאו קרניו קודמות לפרסותיו: **[ותיטב לה' משור פר.** אמר דוד ותיטב לה' תפלתי משור שביום שהיה שור להיינו אותו יום שנולד דכתיב (ו) שור או כשב וגו' הרי עשוי ונגמר כפר שהוא בן ג' שאפילו מקרניו לא חסר): **רומי שעשתה קלנדא.** תקנו אותו יום להקריב זבחים וכל עיירות הסמוכות לה לרומי יודעין אנו שהן משתעבדות לה לרומי ליתן המס ולהביא להן כל צרכיהן אבל אותן עיירות אין עושין קלנדא מי הוי אסור לשאת ולתת עמהם דימא הואיל ומשועבדות לרומי יש לומר מה שהן קונין עכשיו יביאו לרומי להקריבן בני רומי: **או מותרות.** הואיל ואין מקריבין הן ואין יום איד זה שלהן: **לעובדיה.** בני רומי: **היא עצמה.** כלומר כל עצמה של איסור אינה אלא לעובדיה: **וסטרנליא וקרטסים.** סיפא דבריית' וכולהו מפרש לקמן: **עובד כוכבים.** ביום משתה בנו פלא לעבודת כוכבים על שהגיע לכך: **אף אנן נמי תנינא.**

כרבי יוחנן דעירות המשועבדות מותרות: **אלא אותו האיש למעוטי מאי.** פשיטא דמי שלא גילה היום ושאר עובדי כוכבים שלא עלו בו ביום מן הים מותרין: **אלא לאו למעוטי אנשים משועבדים.** לאותו האיש דמותרין דלא אמרינן מאן (ט) דזבני ממעט ליה למפלה: **בטהרה.** כלומר בלא כוונה ואין (י) שמים על לב: **וקרא לך.** (יא)משמע שאתה קרוי לו מעלה אני על אכילתך כאילו הוא מזבחו: כל

יום כלומר קלון דיאס. ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה החמה אמר [אוי לי] בשביל שסרחתי עולם מחשיך וחוזר לתוהו ובהו. וכיון שעלה עמוד השחר אמר מנהג העולם כך. עמד והקריב שור שקרניו קודמות לפרסותיו. כלומר דרך ארץ גולד קטן ומפרים וכשמתגדל צומחין קרניו. זה יצא מן הארץ גדול וצמח מראשו ויצאו קרנותיו קודם לרגליו. ורב אמר קרן אחד היה לו במצחו. ר' יהושע בן לוי אמר קלנדס לכל אסורה. ר' יוחנן אומר אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד. תניא כותיה דרבי יוחנן אף על פי שאמרו רומי שעשתה קלנדס וכל עיירות המשתעבדות לה. קלנדס אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד. וסטרנליא. פי' בירושלמי שנאה טמונה. אמר רב אשי מתניתא נמי דיקא כר' יוחנן דאמר משתעבדות לה לא דתנן יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש. בשלמא אותו היום איצטריך למעוטי לפניו ולאחריו אלא אותו האיש למאי איצטריך. לאו למעוטי משעבדיו ש"מ. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [ישראל] שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן. כיצד עובד כוכבים שעשה משתה בנישואין לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין ושותין

ט) נראה דל"ל יום שמתמעט והולך ואליבא דמ"ד כיונן נברא העולם מ"מ עניין לא נראה יום קצר כולי האי.

מסורת הש"ס

ו) [ברכ אלפס ליתא לכל זה ובשאלתות פ' ויקהל סי' מו מ' מר"י ב"ש הלכה כדברי המכמיס], ג) [ברכות לא. ע"ש היטב], ג) [שם ע"ש], ד) [נעיל ו.], ה) [לקמן יד.], ו) [עי' באהר"נ פ"ל], ז) [ר"ה י.], ח) [שם יא.], ט) [חולין ס. ע"ש], י) שבת כח: חולין ס., כ) [ל"ל בעי וכ"ל בר"ף ובהרא"ש], ל) [נ"ל תניא], מ) [לקמן יד.], נ) [בתוספ' פרק ה ה"ב ובאגות דר' נתן פכ"ו איתא ר' שמעון בן אלעזר וכ"ל ברב אלפס ובהרא"ש], ס) [חולין ס.], ע) [ויקרא כג], פ) [מאי רש"ש], צ) בס"ל: לאין, ק) [בס"ל משמה], ר) [ועי' תוס' ברכות לד. ד"ה אל יאמר], ש) עי' מהר"ם על דברי התוס'.

גליון הש"ם

גמ' אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. עי' תענית יד ע"ב ברש"י ד"ה בשומע תפלה וע"ע: שם קלנדא אסורה. פירש"י שמביאים לרומי להקריבן בני רומי. ק"ל הא הוי לפני דלפני דשרי כדלקמן דף יד ע"ב [ועי' בהגר"א יו"ד סי' קלט ס"ק לב]:

הגהות הב"ח

(א) בבשנה מבית האסורין (ועובד כוכבים עבשה משתה לבנו) תא"מ ברש"י ד"ה בשומע תפלה וע"ע: (ב) גמ' מקרין מפרים ברישא מקרין והדר מפרים אמר כל"ל ואות ו' נמחק: (ג) שם מבית האסורין ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אין אסור אלא. נ"ב כן הוא בס"ל: (ד) רש"י ד"ה יש בה וכו' כל ימי (בנו) תז"מ וע"ע ס"ל בביתו: (ה) ד"ה אמור וכו' ומתניתין נמי האיד דלאחר התקופה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא לעובדיה בלבד סטרנליא נמחק ב' נקודות הספפק (שבדפו"י קודם מלת סטרנליא):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה מקרן מתיב. כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין. נ"ב וכ"ל כי היכי דמקרן יש לפרש על שם דבר כ"ל בעל קרנים ה"נ יש לפרש מקרן או מקרן נ"ל והו"ק:

מוסף רש"י

אינו אסור. לשאת ולתת עמו, אלא אותו היום. משום דמקריב הוא היום לעבודת כוכבים ואזיל השתא ומודה (לקמן יד:).

עין משפט נר מצוה

כח א ב ג מיי' פ"ו מהל' תפלה הל' [כ] ד' ג סמג עשין יט טוש"ע ס"מ סי' קיט סעיף ח:

כט ד ה מיי' פ"ט מהל' עבודת כוכבים הלכה ה ועיין בהשגות שמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמה סעיף ז:

ל ו מיי' שם עוש"ע שם סעיף ח:

לא ז מיי' שם הל' טו שמג שם טוש"ע י"ד סי' קנב סעיף ח:

תורה אור השלם

1. אָחוֹר וְקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה:
תהלים קלט ה
2. וּתִיטַב לְיְיָ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס:
תהלים סט לב
3. פֵּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ:
שמות לד טו

רבינו חננאל

ר' יהושע סבר ילפינן ממשה. ור' אליעזר סבר לא ילפינן ממשה. דמשה רב גוברייה. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ואסיקנא הלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ואם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה שרי. וכן אם יש לו חולה בתוך ביתו מזכירו בברכת החולים. ואם צריך לפרנסה מזכיר בברכת השנים. ואם בא לומר אחר תפלתו כסדר וידוי יום הכפורים אומר: **מתני'** אלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדס: **גמ'** אמר רב [חנן] בר רבא קלנדס ח' ימים אחר תקופת טבת. סטרנליא ח' ימים קודם תקופת טבת. וסימנך אחור וקדם צרתני. פי' צרתני מלשון מאור. כדכתיב (ישעיה ה:) צר ואור חשך בעריפיה: **ת"ר** לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך. (ה) שעדיין לא ראה יום קצר כולי האי. ואליבא דמאן דאמר בתשרי נברא העולם. אמר אוי לי בשביל שסרחתי עולם מחשיך והולך. וזו היא [מיתה] שנקנסה עלי [מן השמים] התחיל להתענות נתענה ח' ימים. בסוף ח' ימים נפלה תקופת טבת. התחיל היום להאריך עשה ח' ימים ימי שמחה אחר התקופה כנגד ח' ימים תענית שששה לפני התקופה. לשנה אחרת ראה שדרך העולם הוא להיות זמן ידוע ימים ארוכים וזמן ידוע ימים קצרים. ועשה ח' ימים [תענית] וח' ימים ימי שמחה הוא קבען לשמים והם קבעום לעבודת כוכבים עכשיו (נמחקו בכ"י כמו ב' תיבות) אומר בתקופת טבת (נמחק כמו תיבה אחת) וכיון שנולד חזר השמש ונתארך היום: פי' קלנדס. בלשון יון טוב

מכי רמו שערי באסיתי. פירש רש"י לשון רמשון להטיל שכר וקשה דבכל התלמוד לא מצינו שהיו עושין שכר משעורין אלא מתמרים או מכשות לכך נראה לשון שני שפירש רש"י וב' הלשונות האלו פי' רש"י אף בכתובות פ"ק (דף ח.):

קרטסים. אומר הר"ר שמעיה בלשון יון הוא תפוס תפיסה שתיס קרטו לשון תפיסה וסיס לשון שתיס ופי' הר"ל תפיסה שניה ויתא הא דקא אמרינן לקמן קרטסים ויום שתפסו רומי מלכות והכ"פ קרטסים תפיסה שניה ויום שתפסה מלכות בראשונה:

ה"ג **נשתכחו** לגרסינהו. ול"ג ליכתבינהו שהרי אין כותבין הלכות: **אלא** שלא דינו דיני נפשות. ואם תאמר והא אמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף ל. וסס) משתכח בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו מי שנתחייב סקילה כו' ואמאי נקט משתכח בהמ"ק והא אפי' מ' שנה בפני הבית לא דנו דיני נפשות וי"ל דמ"מ כשהיו רואין עוכר שעה היו מחזירין אל הלשכה ודנין אם ומורי ה"ר מנחם אמר לנו בשם רבי יהונתן דמשתכח בית המקדש קאי אהא דקאמר דין ד' מיתות לא בטלו וה"ק אע"פ שבטלו ארבע מיתות לגמרי לא בטלו דינם וכ"ש באותם מ' שנה קודם חורבן שנהגו דין ד' מיתות: **מלמד** שהמקום גורם. וא"ת והא ירושלים נמי איקרי מקום לגבי אחילת קדשים ומעשר שני וכתיב במקום אשר יבחר ה' וי"ל לגבי דיני נפשות לא איקרי מקום אלא לשכת הגזית שהיתה תליה בקדש ואליה בחול והיינו טעמא משום דבעי' סנהדרין סמוך לשכינה והכי נמי אמרינן (לקמן דף נב.) כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נטע אשרה אצל מזבח דכתיב שופטים ושוטרים וסמיך ליה לא תטע לך אשרה אצל מזבח ה' ולפיכך גלו ושבו בחנות אע"פ שחנות עצמו היה בהר הבית מ"מ לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית וא"ת מנלן קפידא במקום שאר חייבי מיתות אלא בזקן ממרא דקרא לא כתיב אלא בזקן ממרא ויש לומר דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תמן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות (וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד): וגמירי

א כל תלתין יומין בין א"ל מחמת הלולא ובין לא א"ל מחמת הלולא אסור מכאן ואילך אי א"ל מחמת הלולא אסור ואי לא אמר ליה מחמת הלולא שרי וכי א"ל מחמת הלולא עד אימת אמר רב פפא ב עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת אסור ג אמר רב פפא משמיה דרבא ד מכי רמו שערי באסיתי ולבתר תריסר ירחי שתא שרי והא רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי ההוא עובד כוכבים לבתר תריסר ירחי שתא ושמעיה דאודי ופירש ולא אכל שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא ה דאדם חשוב הוא: וקרטסים וכו': מאי קרטסים אמר רב יהודה אמר שמואל יום שתפסה בו רומי מלכות והתניא קרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות אמר רב יוסף שתי תפיסות תפסה רומי אחת בימי קלפטרא מלכתא ואחת שתפסה בימי יונים דכי אתא רב דימי אמר תלתין ותרין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו עד דשתפינהו לישראל בהדייהו והכי אתנו בהדייהו אי מינן מלכי מנייכו הפרכי אי מנייכו מלכי מינן הפרכי ושלחו להו רומאי ליונאי עד האידנא עבידנא בקרבא השתא נעביד בדינא מרגלית ואבן טובה איזו מהן יעשה בסים לחבירו שלחו להו מרגלית לאבן טובה אבן טובה ו (ואינך) איזו מהן יעשה בסים לחבירו אבן טובה לאינך אינך וספר תורה איזו מהן יעשה בסים לחבירו אינך לספר תורה שלחו להו [א"כ] אנן ספר תורה גבן וישראל בהדן כפו להו עשרין ושית שנין קמו להו בהימנותייהו בהדי ישראל מכאן ואילך אישתעבדו בהו מעיקרא מאי דרוש ולבסוף מאי דרוש מעיקרא דרוש 1 נסעה ונלכה ואלכה לנגדך ולבסוף דרוש 2 יעבר נא אדני לפני עבדו עשרין ושית שנין דקמו בהימנותייהו בהדי ישראל מנא לן ז דאמר רב כהנא בשחלה רבי ישמעאל בר יוסי שלחו ליה רבי אמור לנו שנים וג' דברים שאמרת לנו משום אביך אמר להו מאה ושמנים שנה קודם שנחרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד לא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית ח המ' שנה עד לא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות למאי הלכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות סלקא דעתך ט והאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו לגרסינהו אלא בטלו דיני קנסות מישראל שגזרה מלכות הרשעה גזרה י כל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחום שסומכין בו יעקר מה עשה רבי יהודה בן בבא הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין ב' תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע ורב אויא מוסיף אף רבי נחמיה כיון שהכירו בהם אויבים אמר להם בני רוצו אמרו לו רבי ואתה מה תהא עליך אמר להם הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין אמרו לא זזו משם עד שנעצו לגופו ג' מאות יא לולניאות של ברזל ועשאוהו לגופו ככברה אמר רב נחמן בר יצחק לא תימא דיני קנסות אלא יב שלא דנו דיני נפשות מ"ט כיון דחזו דנפישי להו רוצחין ולא יכלי למידן אמרו מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו דכתיב 3 ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא יג מלמד שהמקום גורם: מאה ושמנים ותו לא והתני רבי יוסי ברבי

מלכות

כל תלתין יומין. דנתר הלולא: **בין אמר.** עובד כוכבים זה לישראל מחמת הלולא אני עושה סעודה זו: **וכין לא אמר לו.** מסתמא להלולא מכוין ואסור דכל ימי הלולא מקרוי לעבודת כוכבים: **ומעיקרא.** קודם שיכנים את אשתו מאימת מתיסין להלולא אם הזמין אנשים לסעוד אצלו: **מכי רמו שערי באסיתי.** לעשות שכר ליום המשתה: **אסיתי.** עריבות שעורין בהן שעורין לעשות שכר. ל"א נותנין עפר בעריבות חורעין שם שעורין קודם ימי המופה ומכיתין לפני המתן והכלה כשהן לומחים ואומרים להם פרו ורבו כשעורין הללו שממהרין לצאת מכל התבואה: **דאדם חשוב הוא.** ושמח ממנו העובד כוכבים מאד: **יום שתפסה בו רומי מלכות.** שנלחמו עם יונים ונלחום ומלכו בכל העולם: **בימי קלפטרא מלכתא.** של אלכסנדריא כדאמר בהמפלת במסכת נדה (דף ל:) ונלחמו רומיים עמה ונלחום ותפסו הם המלוכה: **עד דשתפינהו.** רומאי לישראל בהדייהו: **והכי אתנו.** רומאי לישראל אי מינן מלכי כו': **מרגלית.** אינה חשובה כאבן טוב: **בסים.** כן (ת) תרגום כנו' בסיסיה. למושב חברתה להושיבה עליה: **שלחו.** רומאי ליונאי: **עשרין ושית שנין קמו.** רומאי בהימנותייהו לישראל: **מעיקרא.** כי קמו רומאי בהימנותייהו: **מאי דרוש.** רומיים: **ואלכה לנגדך.** יעקב ועשו שוין בגדולה: **לפני עבדו.** דרך השר להלך לפניהם: **פשטה.** שלטה: **מלכות.** רומי: **בחנות.** מקום בהר הבית וחנות שמו: **דיני קנסות.** לוקח ומפתה ושלשים של עבד שנתנה תורה קצבה אחת ליקר ולזולל. ומאחר שלא יאבו בלשכת הגזית לא דנו ובטלו דיני קנסות דכתיב בתשלומי כסף שהוא קנס אשר ירשיעון אלהים [שמות כב] דהיינו מומחין וסמוכין בשם רבי דאמרינן בסנהדרין [יג.]: ומי שאינו סמוך אינו דן דיני קנסות: **אחוס.** אלפים אמה סביבות העיר: **וסמך שם כו'.** והני רבנן בתר חורבן הבית הוו טוענה: **לולניאות.** חניתות: **כי היכי דלא ליחייבו.** רוצחים קטלא דאין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר אלא בזמן שהיתה סנהדרין גדולה כישיבתה ובמקום המיוחד לה והוא לשכת הגזית: **המקום גורם.** לחייב הנדון ואם אינם שם לא ידונו. והאי קרא בדיני נפשות קאי כי יפלא ממך דבר [דברים יז] כפרשת שופטים ושוטרים בזקן ממרא: מלכות

מסורת הש"ס

לב א ב ג ד מיי' פ"ע מהל' עבודת כוכבים הלכה טו סמג עשין יט טוש"ע י"ד סי' קנב סעיף ח:

לג ה מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הלכה יג סמג עשין קכ:

ו מיי' שם [והלכה יח] סמג שם:

רבינו חננאל

משלהן. מעלה הכתוב עליהם כאילו אכלו זבחי מתים שנ' וקרא לך ואכלת מזבחו. ודאיק קרא משעת קריאה נתחייב: בהילולא דעובד כוכבים כל ל' יום בין אדכר ליה הילולא בין לא אדכר ליה הילולא אסור. לאחר ל' אמר מחמת הילולא אסור לא אדכר הילולא שרי. וכי מדכר הילולא עד אימת אסור אמר [רב פפא] משמיה דרב' עד י"ב ירחי שתא ומקשי' ובתר י"ב ירחי שתא שרי והא דרב יצחק בריה דרב משרשיא דזמניה ההוא עובד כוכבים בתר י"ב ירחי שתא ושמעיה דאודי ולא אכל פי' אמר עבודת כוכבים דידיה סייעיה למיתא האי בביתי. ופרקי' שאני ר' יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוה אבל כולי עלמא בתר י"ב ירחי שתא שרי. ובהילולא מעיקרא כמה. אמר רב פפא מכי רמו שערי באסיתי אסור. וקראטיס פי' בלשון יון תפיסה ראסיק' שתי תפיסות הוו אחת בימי קליפטרא מלכתא ואחת בימי יונים. דתלתין ותרתין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו עד דשתפינהו רומאי לישראל בהדייהו. אי מינן אתנו בהדייהו. אי מינן מלכי מינייכו איפרכי אי מינייכו מלכי מינן איפרכי וכו' כ"ר [שנין] קמו בהימנותיהו בהדי ישראל מיכן ואילך אישתעבידו בהו ומנא לן דכ"ר [שנין] קמו בהימנותיהו דא"ר שמעאל משם ר' יוסי אביו ק"פ שנה עד שלא נחרב הבית פשטה מלכות [הרשעה של רומי] על ישראל כלומר ק"פ שנה בימי הבית נשתעבדו בהן. פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על כלי כוכית וגם על ארץ העמים: מ' שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות לומר שלא דנו דיני נפשות. דכיון דחזו דזילא להו שפיכות דמים ונפישי להו רצחנין. אמרי ניקום וגלי מן המקום דכתיב קמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם. אבל דיני קנסות דנו דאמר רב יהודה אמר רב זכור אותו האיש [לטוב ור' יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא ששמך ה' זקנים ר' אאיר ור' יהודה ור' יוסי ר' שמעון ורבי אלעזר בן שמוע ור' אויא מוסיף אף ר' נחמיה. בטלו דיני נפשות משום שגזרה מלכות [הרשעה] גזירה כל סומך יהרג והנסמך יהרג. עיר שסומכין בה תיחרב. תחום שסומכין בו יעקר. כיון שהכירו בהן אויבים

ן ברוחו ור' יהודה בן בבא נעצו בו ש' לונכיות של ברזל ועשו כל גופו ככברה. ומקשי' וכי כך אמר ר' יוסי כי מלכות הרשעה ק"פ שנה בפני הבית פשטה על ישראל בלבד והתניא ר' יוסי [ברבי] אומר

ת"ל כתובות מ., ב) [ברכות יט. וש"נ], ג) [נ' הערוך אלף והוא שוהם בלשון מקרא], ד) שבת טו., ה) [סנהדרין מא.], ו) שם יג: יד., ז) [בס"ל: שמע], ח) [בסנהדרין איתא לוגניאות ופירש רש"י חניתות ובתרייהו גירסת הערוך לוגיות וכתב המוסף שקורין לרומח לוגי בלשון יוני וכן לאיתי בשל"ה דף רלז: דל"ל לוגכיות בכ"ף ולא לוגניות בנו"ן ע"ש], ט) [סנהדרין יד: ע"ש פז. ע"ש], י) [שמות ג], כ) בס"ל: הרשעה.

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמַר נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלֶכָה לְנֶגְדֶּךָ:
בראשית לג יב
2. יַעֲבֹר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנָהֲלָה לְאִטִּי לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שְׂעִירָה:
בראשית לג יד
3. וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ: דברים יז י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כסים כן למושב חברתה להושיבה עליה תרגום כנו בסיסיה הס"ד:

לעזי רש"י

קרבינקל"א. אודם (אבן יקרה בעלת צבע אדום כהה ומבריקה ביותר).

מוסף רש"י

מכי רמו שערי באסיתי. יש שורין שעורין בעריבת מים להטיל שכר לנורן מופה, וי"א לשם המתן והכלה זורעין שעורין בעפר לומר פרו ורבו וגמטו כשעורים הללו (כתובות ח.). **פשטה.** המחילו לוכנגן, מלכות הרשעה. רומי (שבת טו.). בחנות. מקום היה בירושלים וכן שמו (סנהדרין מא.). **דיני קנסות** ס"ד. וכי לשכת הגזית נוטמת לדיני קנסות (שם). בטלו דיני קנסות. דכיון דלוכא סמיכה בטלו (שם יד.). ובין שתי עיירות. ולא כתוך העיר, שאם יוודע שלא יחריבו את העיר (שם).

מלכות פרס בפני הבית. בזמן הבית בעודו בנוי לאחר שבנאו כורש ממסכה מלכותו שלשים וארבע שנים ובטלה ומפשוה בני יון ומלכו מאה ושמונים הרי מאתים וי"ד ובני חשמונאי נטלו מלכות מיוונים ומלכו ק"ג והורדוס אחריהם ק"ג הרי ד' מאות וכ' שנה שהיה בית שני בישובו: **מכאן ואילך.** ממלכות הורדוס ואילך חרב הבית ובטלה מלכותן: **לא חשוב.** והבא למנות סדר מכמים ומיהיהם לו שני שטר חוב לו שוס מעשה המאורע ימנה לחורבן מעכשיו כך וכך שנים לחורבן הבית. אלמא מאתן ושית קודם חורבן הבית פשטה דהא אמרן לעיל [ח:] דרומיים וישראל נטלו ימד המלכות מיוונים וקמני הכא דישראל מלכו קודם חורבן מאתן ושית: **אמטו להכי לא חשיב להו.** ר' ישמעאל לעיל [שם] בהדי הנך דפשטה על ישראל דהא בהנהו לא שלטה עליהן דשומפי הוו: **אמר רב פפא אי טעי האי תנא.** דתנייה להך מתני' דלא חשוב אחר חורבן: **ולא ידע.** במנין שנים שאחר חורבן הבית כמה שנים טעה בשנה שהוא עומד בה לא ידע אי שנת כ' היא על המאות או שנת כ"א או שנים: **פרטי כמה הוו.** אין אדם טועה במאות אלא טועה בשנה או בשנים דהיינו פרטי דמאות ואלפים הוו כללי: **נשייליה לספרא כמה.** לסופר הכותב גטין ושטרות שהוא מונה למלכות יון כדאמר לקמן (דף י.) בגולה אין מונין אלא למלכות יון ואין מונין לתחלת מלכותן שהיו שם שנים מקוטעות שלא מלכו אלא בעילם ומשם שנים ואילך פשטה מלכותן ומשם והלאה מונין להן כדאמר לקמן [שם] נשייליה האי תנא לספרא כמה פרט השנים יש לו על הכלל שלו: **ונטפי עלייהו.** תנא עשרין שנין אם יש לו לסופר פרט ט"ו על כללו למנין יוונים יש לו לתנא ל"ה פרט על כללו למנין שני חורבן: **לחומריה.** קשה כלומר סכום משבנו ימלא כהוגן שהרי מנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם החורבן כדתניא לעיל דיון נטלו מלכות לסוף ל"ד לבנין הבית הוסף עליהם שש שנים שאין מונין להן הרי תחלת מניינם לסוף מ' לבניינו דהיינו ש"פ קודם חורבן ומגלא כשהתחיל תנא למנות לחורבן ומנה כבר כ' שנה נשלם כלל הסופר להיות ד' מאות וכשהיה לסופר אחת פרט הי' ליה לתנא כ' ואחת כשהיה לסופר עשר שנים פרט היה לו לתנא ל' כשהגיע הסופר לת"ק ואחת יש לו לתנא קכ"א דהוי פרטי כ"א. וה"ה דמצי למיתני נגבר מנייהו תמנן ואידי ואידי חד חושבנא ודרך קצרה נקט למלתיה: **ואי טעי ספרא.** בפרטא דידיה נשייליה לתנא כמה פרטא דיליה ונגבר מנייהו עשרין וטעמא כדפרישית ואם יהיו לו לתנא מאתים ול' יהיו לו לסופר שש מאות ועשר ואם יש לתנא מאתים ועשר יהיו לו לסופר ממש מאות ותשעים. וה"ה דמצי למיתני ניטפי עלייהו תמנן אלא משוס דרך קצרה נקט ועוד דבעי לאוקומי בצירותא אספרא ותוספתא לתנא משוס סימנא דספרא בצירא ותנא ותוספתא: **וסימנך.** שלא (ב) תתחלה כי מבלר והי מטפי: **ספרא בצירא.** מדקדק בתיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות: **תנא תוספתא.** תני תוספתא: **שש אלפים שנים.** נגזר על העולם להתקיים כמנין ימי השבוע וביום השביעי שבת ובשבעת אלפים נוח לעולם: **שני אלפים.** לאשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה: **ושני אלפים תורה.** בלא ימות המשיח: **ושני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ילאו.** משני אלפים אחרונים מה שילאו ומשיח לא בא: **אי נימא ממקן תורה ועד עכשיו.** עד גמר אלפים לבריאת עולם דקתמרת ליכא ב' אלפים: **דכי מעיינת בהו.** בשני קמאי דתוהו קודם מתן תורה תרי אלפים ופרטי מאלף שלישי תמ"ח שנים משכחת בהו: הכי גרסינן **דכי מעיינת בהו בשני דקודם מתן תורה כו'** ולא גרסינן **ועוד דכי מעיינת כו'.** ופירושם כדפרישית. לא ומשוב שנות דור ודור שמי כל אחד קודם שנולד בנו דשנים שאחרי כן אתה נותן לבן ומגלא מלאם עד שנולד נח תתרנ"ו שנים ונח חי תק"ב שנים קודם שנולד שם דכתיב (בראשית ה) ויהי נח בן חמש מאות שנה וגו' כשנולד בנו הראשון היה בן ת"ק שנים (ג) ויפת הוא הגדול מחם שנה וחם גדול משם שנה הרי תק"ב שנים לנח כשנולד שם דכתיב (שם יא) [שם] בן מאה שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ואם שם לת"ק שנים דנח אתייליד כי מטו שנתים אחר המבול הוה ליה בר ק"ב דהא כתיב (שם ז) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה חשוב תק"ב דנח ומאה דשם עד ארפכשד והוסף על ר"ו של פרט הרי תרנ"ח וארפכשד הוליד את שלח בל"ה הרי תרל"ג ומשלח עד עבר ל' הרי תשכ"ג ומעבר עד פלג ל"ד הרי תשנ"ז ומפלג עד רעו ל' הרי תשפ"ז ומרעו לשרוג ל"ב הרי תתי"ט ומשרוג לנחור ל' הרי תתמ"ט ומנחור לתרח כ"ט הרי תתע"ח ומתרח לאברהם ע' הרי תתקמ"ח על אלף ומאברהם עד יצחק ק' הרי אלפים ומ"ח ומיצחק עד ממן תורה ת' שנים מילד ס' עד שנולד יעקב ובדתנו למנרים כתיב [שם מז] ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ק"ל משנולד יצחק וישראל היו במצרים רד"ו הרי ד' מאות ומ"ח שנים על אלפים לבריאת עולם ומגלא ממתן תורה עד ד' אלפים ובריאתו של עולם אלף וחמש מאות וחמשים ושתים: **אלא מן ואם הנפש וגו'.** ומתרגמינן דשעבידו לאוריתא: **וגמירי דהיא שעתא הוה אברהם בר נ"ב.** הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנולד אברהם הרי אלפים תוהו: **דכמה בצירן.** לך השתא דתוהו[ד] דתני תנא: **אמ"ח שנים.** היו בצירן לך: **כי מעיינת מואם הנפש אשר עשו עד מתן תורה.** הכי הוו הוסף אותן על מנין מתן תורה ומגלא אלפים מכוונין מואם הנפש אשר עשו וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן כילד הרי מנין עד יציאת מצרים תמ"ח על עודף אלפים וכתיב (מ"ח ו) ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל עד וינן שלמה את הבית הרי תתקכ"ח על אלפים כשבנה הבית וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ש"ך הרי תתכ"ח ומגלא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם: **אי טעי תנא.** דתני ובעונותינו שרבו ילאו מהן מה שילאו ורוצה למנות כמה יצאו מימות המשיח וטועה בשנה או בשנים או יותר דלא ידע פרטי על כלל המאות כמה הוו דאין אדם טועה במאות לפיכך לא הוצרך לא פפא לתת סימן בטעותא דכללי: **ליישייליה לספרא.** המונה למלכות יון לאחר קע"ב שנים לחורבן הבית שנשלמו שני אלפים תורה ומנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם חורבן הבית הרי מנין הסופר קודם לתנא תקנ"ב שנים וכשמונה התנא ארבעים ושמונה שנה נשלמו כללו של סופר לשש מאות והתחיל פרטו מכאן ואילך כשהיה לו שנה פרט היו לו לתנא מ"ט כשהיו י' שנים פרט היו לו לתנא נ"ח. וה"ה דמצי למימר ובגיר מיינייהו נ' ושנים שנה שהי' לו לסופר קודם שהתחיל תנא לנמנות אלא משוס דאתא סימנא מ"ח עיר ועוד דבעי לאוקומי בצירותא אספרא משוס סימנא דספרא בצירא תנא תוספתא: ד) **תנא תוספתא.** קורא מקרא שלם בתוספתא אותיות. ליישנא אחרינא קרי תוספתא וזה נראה עיקר דלענין קריאה דקרא לא שייך תנא כלל אלא קרא: אחרעים

ספרא חסריה: תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הרי עלמא שני אלפים תהו. פי' שני אלפים שנה משנברא העולם עד שבא אברהם אבינו והכניס בני אדם תחת כנפי השכינה כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם אבינו בההיא עידנא בר נ"ב שנין הוה. מ"ח עם נ"ב הרי מאה לא"א כשהוליד את יצחק ובעל יצחק נאמר כי גר יהיה זרעך וגו' גירות ועבדות ת' שנה עד שיצאו ממצרים הרי תמ"ח שנים מההיא שעתא ופרטן מ"ח עד שהוליד את יצחק ס' עד שהוליד יצחק את יעקב מאה ול' עד שירד יעקב למצרים מאתים ועשר שנים עד שיצאו ממצרים מנין רד"ו ובשנת אלף תקנ"ב למתן תורה שלמי שני אלפים תורה ואח"כ שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ויצאו מימות המשיח תת"ג שנה עכשיו אם טעה זה התנא פי' שאמר ובעונותינו שרבו יצאו מהם כך וכך והוא שמחשב לבריאת עולם ובפרטי שואל לסופר פירוש שמחשב למלכות יון כמה פרטי בידו ואמר לו נ"א מוסיף עליהן מ"ח

מלכות פרס בפני הבית שלשים וארבע שנה מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה מלכות חשמונאי בפני הבית מאה ושלש מלכות בית הורדוס מאה ושלש מכאן ואילך צא וחשוב כמה שנים אחר חורבן הבית אלמא מאתן ושית הוו ואת אמרת מאה ושמונים הוו אלא עשרין ושית שנין קמו בהימנותייהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו ואמטו להכי לא קא חשיב

וגמירי דאברהם אבינו בההיא שעתא בר חמשין ותרתי שנין הוה. ותע"ג דכתיב (בראשית יב) ואברם בן חמש (שנים) ושבעים שנה בצאתו מחרן שתי יציאות הוו שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ואל) המרכזי היטב: המי

להו כשפשטה מלכות הרשעה על ישראל אמר רב פפא אי טעי האי תנא ולא ידע פרטי כמה הוה לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימניך [1]זה לי עשרים שנה (אנכי) בביתך אי טעי ספרא נשייליה לתנא כמה חשיב ונבצר מינייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימניך [6]ספרא בצירא תנא תוספאה [3]תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי [6] פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא [2]מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע פרטיה כמה הוי לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו ארבעין ותמני ומשכח ליה לחומריה וסימניך ארבעים

על כללו למנין שני חורבן: **לחומריה.** קשה כלומר סכום משבנו ימלא כהוגן שהרי מנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם החורבן כדתניא לעיל דיון נטלו מלכות לסוף ל"ד לבנין הבית הוסף עליהם שש שנים שאין מונין להן הרי תחלת מניינם לסוף מ' לבניינו דהיינו ש"פ קודם חורבן ומגלא כשהתחיל תנא למנות לחורבן ומנה כבר כ' שנה נשלם כלל הסופר להיות ד' מאות וכשהיה לסופר אחת פרט הי' ליה לתנא כ' ואחת כשהיה לסופר עשר שנים פרט היה לו לתנא ל' כשהגיע הסופר לת"ק ואחת יש לו לתנא קכ"א דהוי פרטי כ"א. וה"ה דמצי למיתני נגבר מנייהו תמנן ואידי ואידי חד חושבנא ודרך קצרה נקט למלתיה: **ואי טעי ספרא.** בפרטא דידיה נשייליה לתנא כמה פרטא דיליה ונגבר מנייהו עשרין וטעמא כדפרישית ואם יהיו לו לתנא מאתים ועשר ואם יש לתנא מאתים ועשר יהיו לו לסופר ממש מאות ותשעים. וה"ה דמצי למיתני ניטפי עלייהו תמנן אלא משוס דרך קצרה נקט ועוד דבעי לאוקומי בצירותא אספרא ותוספתא לתנא משוס סימנא דספרא בצירא ותנא ותוספתא: **וסימנך.** שלא (ב) תתחלה כי מבלר והי מטפי: **ספרא בצירא.** מדקדק בתיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות: **תנא תוספאה.** תני תוספתא: **שש אלפים שנים.** נגזר על העולם להתקיים כמנין ימי השבוע וביום השביעי שבת ובשבעת אלפים נוח לעולם: **שני אלפים.** לאשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה: **ושני אלפים תורה.** בלא ימות המשיח: **ושני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ילאו.** משני אלפים אחרונים מה שילאו ומשיח לא בא: **אי נימא ממתן תורה ועד עכשיו.** עד גמר ארבעת אלפים לבריאת עולם דקתמרת ליכא ב' אלפים: **דכי מעיינת בהו.** בשני קמאי דתוהו קודם מתן תורה תרי אלפים ופרטי מאלף שלישי תמ"ח שנים משכחת בהו: הכי גרסינן **דכי מעיינת בהו בשני דקודם מתן תורה כו'** ולא גרסינן **ועוד דכי מעיינת כו'.** ופירושם כדפרישית. לא ומשוב שנות דור ודור שמי כל אחד קודם שנולד בנו דשנים שאחרי כן אתה נותן לבן ומגלא מלאם עד שנולד נח תתרנ"ו שנים ונח חי תק"ב שנים קודם שנולד שם דכתיב (בראשית ה) ויהי נח בן חמש מאות שנה וגו' כשנולד בנו הראשון היה בן ת"ק שנים (ג) ויפת הוא הגדול מחם שנה וחם גדול משם שנה הרי תק"ב שנים לנח כשנולד שם דכתיב (שם יא) [שם] בן מאה שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ואם שם לת"ק שנים דנח אתייליד כי מטו שנתים אחר המבול הוה ליה בר ק"ב דהא כתיב (שם ז) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה חשוב תק"ב דנח ומאה דשם עד ארפכשד והוסף על ר"ו של פרט הרי תרנ"ח וארפכשד הוליד את שלח בל"ה הרי תרל"ג ומשלח עד עבר ל' הרי תשכ"ג ומעבר עד פלג ל"ד הרי תשנ"ז ומפלג עד רעו ל' הרי תשפ"ז ומרעו לשרוג ל"ב הרי תתי"ט ומשרוג לנחור ל' הרי תתמ"ט ומנחור לתרח כ"ט הרי תתע"ח ומתרח לאברהם ע' הרי תתקמ"ח על אלף ומאברהם עד יצחק ק' הרי אלפים ומ"ח ומיצחק עד ממן תורה ת' שנים מילד ס' עד שנולד יעקב ובדתנו למצרים כתיב [שם מז] ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ק"ל משנולד יצחק וישראל היו במצרים רד"ו הרי ד' מאות ומ"ח שנים על אלפים לבריאת עולם ומגלא ממתן תורה עד ד' אלפים ובריאתו של עולם אלף וחמש מאות וחמשים ושתים: **אלא מן ואם הנפש וגו'.** ומתרגמינן דשעבידו לאוריתא: **וגמירי דהיא שעתא הוה אברהם בר נ"ב.** הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנולד אברהם הרי אלפים תוהו: **דכמה בצירן.** לך השתא דתוהו[ד] דתני תנא: **אמ"ח שנים.** היו בצירן לך: **כי מעיינת מואם הנפש אשר עשו עד מתן תורה.** הכי הוו הוסף אותן על מנין מתן תורה ומגלא אלפים מכוונין מואם הנפש אשר עשו וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן כילד הרי מנין עד יציאת מצרים תמ"ח על עודף אלפים וכתיב (מ"ח ו) ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל עד וינן שלמה את הבית הרי תתקכ"ח על אלפים כשבנה הבית וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ש"ך הרי תתכ"ח ומגלא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם: **אי טעי תנא.** דתני ובעונותינו שרבו ילאו מהן מה שילאו ורוצה למנות כמה יצאו מימות המשיח וטועה בשנה או בשנים או יותר דלא ידע פרטי על כלל המאות כמה הוו דאין אדם טועה במאות לפיכך לא הוצרך לא פפא לתת סימן בטעותא דכללי: **ליישייליה לספרא.** המונה למלכות יון לאחר קע"ב שנים לחורבן הבית שנשלמו שני אלפים תורה ומנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם חורבן הבית הרי מנין הסופר קודם לתנא תקנ"ב שנים וכשמונה התנא ארבעים ושמונה שנה נשלמו כללו של סופר לשש מאות והתחיל פרטו מכאן ואילך כשהיה לו שנה פרט היו לו לתנא מ"ט כשהיו י' שנים פרט היו לו לתנא נ"ח. וה"ה דמצי למימר ובגיר מיינייהו נ' ושנים שנה שהי' לו לסופר קודם שהתחיל תנא לנמנות אלא משוס דאתא סימנא מ"ח עיר ועוד דבעי לאוקומי בצירותא אספרא משוס סימנא דספרא בצירא תנא תוספתא: ד) **תנא תוספאה.** קורא מקרא שלם בתוספתא אותיות. ליישנא אחרינא קרי תוספאה וזה נראה עיקר דלענין קריאה דקרא לא שייך תנא כלל אלא קרא:

מלכות פרס בפני הבית מלכות יון בפני הבית מלכות חשמונאי בפני הבית מלכות בית הורדוס ק"ג שנה מלכות הורדוס ק"ג מיכן ואילך צא וחשוב לחרבן. הנה ממלכות בית חשמונאי מלכות רומי היא אלמא מאתן ושית הוו. ופרקי' ר' יוסי כ"ר דקמו להו בהימנותיהו לא חשיב להו דלא חשיב אלא שנין דאישתעבידו להו והני כ"ר לא אישתעבידו להו. אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע כמה פרטי. והוא התנא דתני להא מתניתא דר' יוסי ואמר מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאים ק"ג מלכות הורדוס ק"ג שנה דדברי ר' יוסי אתה מוצא בעת שחרב הבית היה למלכות יון שפ"ו שנים אלא שאין אנו עכשיו מחשבין להן כן לפי ששש שנים מלכו בעילם ואח"כ פשטה מלכותם בכל העולם כדבעינן למימר לקמן הלכך הנך שית שנין דלא פשטה מלכותם בכל העולם לא חשבינן להו וכי בצרת להו משני מלכותם הוו להו בעת שחרב הבית ש"פ שנים שכל ימי הבית ת"כ הוו דל מינייהו ל"ד לפרס רשית שמלכו יון בעילם הא מ' אישתיירו להו ש"פ שנה הלכך כד מוספת על שנות החרבן ש"פ שני משכחת להו ה) לשני מלכות יונאי: חרבן הבית תתקע"א זה הוא התנא שמחשב תתקע"א לחרבן וספרא מחשב למלכות יון שהוא קודם החרבן ש"פ שנה. ובזמן שיש לחרבן תתקע"א שנה הוא למלכות יון אלף ג) שנה והוא חשבון השטרות שהתחילו למנות משנת שלשת אלפים וד' מאות [וארבעים ושמונה] לבריאת עולם והסימן ג' תמ"ח לפי שאחר אלפים ותמ"ח שנה לבריאת עולם יצאו בני ישראל ממצרים ונינתנה להם התורה והסימן ב' תמ"ח ואחר ת"פ שנה לצאתם ממצרים בנה שלמה בית ראשון ועמד ת"י שנה ואחר ע' שנה לחרבן הבית נבנה בית שני ומלכו בו פרסיים ל"ד שנים ומלכו יון שש שנים בעילם ואחר כך פשטה מלכותם בכל העולם נמצא עתה מעת שנברא העולם עד ששטה מלכות יון בכל העולם ג' תמ"ח ולפיכך כשאתה משליך משנות העולם ג' תמ"ח הנשאר בידך משני העולם הוא מנין שני מלכות יון כמו שנתינו זו שהיא שנת ד' אלפים ג) ותתי"ג לעולם כשתסיר מהם ג' תמ"ח נשארו בידך אלף ושל"ה למלכות יון ואם יטעה התנא בפרטן שהן ע"א ישאל לספרפ כמה פרטין. יאמר לו נ"א מוסיף כ' הרי ע"א ואלו הן פרטי התנא וסימן זה לי עשרים שנה בביתך. כלומר עשרים שנה למצוא חשבון חרבן הבית וכן אם טעה הסופר בפרטיו שואל לתנא כמה פרטיו ופותח כ' ומוצא פרטיו וסימן תנא תוספאה

ה) נ"ל לשני מלכות יונאי כמו שנתינו זו שהוא לחורבן הבית תתקנ"ה וכו' שמחשב תתקנ"ה כו' לחורבן תתקנ"ה וכו'. ג) נ"ל אלף שנ"א שנה כל"ל ועוי' בנ"ל ובסה"ל דרגיע נתמנה לגשיאות בשנת ד' אלפים ותמ"י אפשר שזה כתב ז' שנים מקודם. כו' שהן ע"ה כו' יאמר לו נ"ה כו' הרי ע"ה כו'.

תורה אור השלם

1. זֶה לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתְּחַלֵּף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים:

בראשית לא מא

2. וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן:

בראשית יב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' תרי אלפי ופרטי: (ב) רש"י ד"ה וסימנך שלא תחליף הי: (ג) ד"ה ה"ג דכי וכו' יפת הוא הגדול. נ"ב עיין בפ' בן סורר ומורה בדף ס"ט:

מוסף רש"י

שני אלפים תוהו. תחת שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם כתוהו ומחלה הראשון עד שהיה אברהם בן נ"ב שנה איכא אלפים שנה כדמוכחי קראי דכתבינלמו אלפים שנה עמק אברהם בתורה שנאמר (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן, ומתרגמינן דשעבידו לאוריתא בחרן, ואמרינן גמירי דההוא שעתא הוה אברהם בר נ"ב שנין (סנהדרין צז:). ושני אלפים תורה. מן הנפש אשר עשו בחרן עד אלפים שנות המשיח, ארבעים ושמונה שנה עד שולד יצחק ושנים שנה משולד יצחק עד שולד יעקב הרי ק"מ, וק"ל שהיו ליעקב כשבא למצרים הרי כל"מ, ורד"ו שעמדו במצרים הרי תמ"מ, ומשיצאו ממצרים עד שנבנה בית ראשון מ"ם, דכתיב (מ"מ ו) ויהיה בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' הרי תתקכ"מ, וע"י שעמד בית ראשון, כלומרכי קראי על פי משכון שנות המלכים, וע' שנה דגלות בבל, וש"כ שעמד בית שני, הרי תת"ק, ותתקכ"מ הרי אלפים פחות קע"ב, וקע"ב קודם הסלמת ד' אלפים מחב הבית ולפוף אותן קע"ב נשלמו שני אלפים תורה, ואידי דאמר שני אלפים תוהו קאמר שני אלפים תורה, ולא שתכלה תורה אחר שני אלפים, מ"ל (שם). ושני אלפים ימות המשיח. שלאחר שני אלפים תורה הוה הינו שנת משיח ותכלה הגלות וינעל השיבוה מישראל (שם). בעונותינו שרבו. לא בא משיח לסוף ד' אלפים ויאלו מה שילאו, שעדיין מעוכב לנא (שם צז:).

ספרא חסריה: תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הרי עלמא שני אלפים תהו. פי' שני אלפים שנה משנברא העולם עד שבא אברהם אבינו והכניס בני אדם תחת כנפי השכינה כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם אבינו בההיא עידנא בר נ"ב שנין הוה. מ"ח עם נ"ב הרי מאה לא"א כשהוליד את יצחק ובעל יצחק נאמר כי גר יהיה זרעך וגו' גירות ועבדות ת' שנה עד שיצאו ממצרים הרי תמ"ח שנים מההיא שעתא ופרטן מ"ח עד שהוליד את יצחק ס' עד שהוליד יצחק את יעקב מאה ול' עד שירד יעקב למצרים מאתים ועשר שנים עד שיצאו ממצרים מנין רד"ו ובשנת אלף תקנ"ב למתן תורה שלמי שני אלפים תורה ואח"כ שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ויצאו מימות המשיח תת"ג שנה עכשיו אם טעה זה התנא פי' שאמר ובעונותינו שרבו יצאו מהם כך וכך והוא שמחשב לבריאת עולם ובפרטי שואל לסופר פירוש שמחשב למלכות יון כמה פרטי בידו ואמר לו נ"א מוסיף עליהן מ"ח